

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Princeps, Principes

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97211](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97211)

Principis officium est cogitare de utilitate communi, deinde finem. Item: prospicere illum oportet, ut subditi in pace securi...

Loco BIBLICI. Principes non irritandi, Prov. 25.16. principes Davidi ministrabant. Item: 27.1. principes Sacerdotum, Matth. 2.4. &c. vocabantur...

SENTENTIAE BIBLICAE. Principes & magistratus constitues in omnibus portis tuis, ut iustitiam...

PATRYM SENTENTIAE. Principes est iniustus, tyrannus est. Augustin. de civit. Dei, lib. 2. c. 20.

cordia scilicet factum est, ne ab eis, qui in eum crederent, hanc tanquam summa bona desiderarent. Sed felices eos dicimus, si iusta imperant...

Non terrena potestas vult esse vitrix gentium, cum sit captiva vitorum idem 15. de civit. Dei c. 8. Auctoritas belli est penes principem: ministerium exequendi est penes milites...

Principes dicuntur, qui magno consilii iudicio suis cogitationibus semper principantur, omnesque stultos motus potestate sapientiae comprimunt. Idem Moral. 11. super illud Job. 12. Effundit dejectionem super principes.

Summus locus bene regitur, cum is, qui praesit, vitius potius, quam fratribus dominatur. Idem 26. Moral. Reges, quia sua corpora bene regere sciunt, qui desiderium motus in se temperant, subiectas cogitationes lege virtutis regulant...

SENTENTIAE POETICAE. Homer. in 2. Iliad. Οὐκ ἄρα δὴν πολὺν καὶ ἀγαθὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους ἔσται. Idem in 4. Odyss. Οὐκ ἔστι δὲ ἀγαθὸν κακὸν βασιλευσῶν ἀνδρῶν εἶδός, Ἀδριανὸς πῶστ' ἄν' ἔσται τοῖς ἀρχαίοις.

Idem in g. Odyll.
Καλοὶ δὲ τ' ἀνάκτορες ἐσὶν ἱμακταί.
Molesti autem sunt regum mina.

Menander.
Ἀεζὺς τρεῖς ἄνδρες ἰοῦσι ταύτης ἀξίως.
Principatum affecutus sic hoc dignus.
Ἐξ ἑδὸν δὲ βασιλευσὶν ἰσχυροῦς ὄντι.
Imago autem rex est animata Dei.

Eurip. in Medea.
Δεῖν τρυφῶντων λήματα, καὶ πῶς
Ὀλλύ' ἀρχήματα, πῶδ' ἄ κ' ἐκατόντις,
Καλῶς ὄντες ἄς παρ' ἀλλήλοισι.
Graues tyrannorum superbia est quodammodo
A minimo incipientes, multa possidentes,
Aegre iras mutant.

Periander.
Τὸς ἡγεμόνας φοβῶ. Principes time.
Pittacus.
Μὴ ἀρχὴ πρὶν ἀρχῆσθαι μάθης.
Noli imperare, antequam subditus esse discas.
Thales.
Τὸν κρατῶντα τιμᾶ.
Imperantem honora.

Hora. Carm. lib. 2. Ode. 2.
Latus regnes audium domando
Spiritus, quam si Lybiam & moris
Gadibus iungas, & ueris, Penne
Seruiat Venus.

Lucan. lib. 9. Pharfal.
Mirissima fors est,
Regnorum sub rege nouo.
Exeat aula,
Qui uult esse pius: virtus est summa potestas
Non coeunt.

Claudian. alloquens Theodos.
Tu licet extremos late dominare per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent
Si metus si praua cupis seducere ira:
Seruicij parere iugum, tolerabis iniquas
Interius leges: tunc omnia iure renebis,
Cum poteris rex esse tui: procliuor & ius
In peiora datur suadei que licentia laxum,
Illecebrisque effrena fauet tunc viuere caste
Asperius, cum prompta Venus: tunc durus ira
Consulimus, cum paxna patet, sed comprime motus:
Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit,
Occurrat, mentemque domet respectus honesti.
Quid. l. r. de Ponto. eleg. 3.
Sis piger ad penas princeps, ad premia uelox,
Quisque dolet quoties cogitur esse ferox.
Senec. Tragœd. 2.

Regem non faciunt opes,
Non desis Tyrie color,
Non frontis nota regie,
Non auro nitida trabeis:
Rex est, qui possit metus,
Et diri mala pectoris:
Quem non ambirio impotens,
Et nunquam stabilis fauor
Vulgi præcipiti mouet.
Quem non lancea militis,
Non stridens dominat Chalyb:
Qui tuto positus loco,
Intra se uidet omnia,
Occurrit que suo libens
Fato, nec queritur mori.
Reges conueniat licet.
Rex est qui metuit nihil.
Hoc regnum sibi quisque dat.
Non capit regnum duas.
Habere regnum casus est, virtus dare.

Idem Tragœd. 3.
Qui sult amari, languida regnet manu.

Idem Tragœd. 4.
Fraus sublimis regnat in aula.

Idem Tragœd. 3.
Quicquam ne regno gaudet: à fallax bonum!

Quantum malorum, fronte quam blanda regis
Dubia pro cervis solent
Timere reges.

Idem Tragœd. 6.

Quoque fortuna altius,
Euexit ac leuauit humanas opes,
Hoc se magis suppressere felicem decet,
Varioque casus tremere.

Idem Tragœd. 7.

Aequum atque iniquum regis imperium ferat
Hoc reges habent:
Magnificum, & ingent, nullis quâd' rapit diu,
Prodesse miseris, supplicet fido laque
Protégere.
Grauis ira regum est semper.

Idem Tragœd.

Nec regna socium ferrinec rada sciunt,
O regnorum magis fallax
Fortuna bonis: in precipiti
Dubioque nimis excelsa loco,
Nunquam placidam sceptrâ quietem,
Certumue sui tenuere diem.
Alia ex alius cura fatigat,
Vexatque animos noua tempestas.
Non sic Lybicus agor
Furit, aliter nos uolere fluctus
Vt precipites regum casus
Fortuna rotat. Metuit captiunt,
Metuit que timent: non nox illis
Alma recessus præbet tutos:
Non curarum somnus domitor
Pectora soluit.

Idem Tragœd. 9.

Decet timere Casarem, ac plus diligi.
Sen. Oct. Act. 2.
Consulere patria afflictis, fera
Cade abstineret, tempus atque ira dare,
Orbi quietem, seculo pacem, suo.
Hac summa uirtus: petitur hac caelum via.

Verg. 6. Aeneid.
Parcere subiectis, & debellare superbis.
Quid. 2. Pont. 9.
Regia, crede mihi, res est, succurrere lapsi.

Idem 1. Pont. 3.
Sis piger ad penas princeps, ad premia uelox,
Quisque dolet, quoties cogitur esse ferax.

Mart. 8.
Principis est uirtus maxima, nosse suos.
Claud. 4. Honor.
His tamen effectis nec fastidire minorei.
Neu pere præscriptos homini transcederet fines.

Claud. 4. Honor.
Tu cuius, patremque geras, tu consule cunctis,
Nec tibi, nec tua te moueat, sed publica uota.
Hora. 1. Epist. 17.
Principibus placuisse Viris, non ultima laus est.

SENTENTIAE HISTORICAE.

Princeps se mortalem esse sciat, & hominum officia longè
que habere, si locum principem impleat. Maioribus tamen
rum quae ad subditos pertinent prouidus, conlatoque penali
fensionum pro uilitate publica non patidus est. Hanc
ditorum animi, principii templa erecta, hanc puerorum
menfura. Nam quae laxo struantur, si iudicium postmodum
diu uertit, pro sepulchris sperantur. Tacit. Ann. 14.

Principi rerum iudicium cœlitus datum, subditis obsequi
ria relicta est. lib. 5.

Nullis ditor, dicitur imbutus pari in omnes studio agere
undecimo.

Princeps vnus est ciuium & Senatus consentitum imp
Minore discrimine sumitur princeps quam quædam
flor. 11.

Non solum non potest princeps omnibus placere. At
quantumuis recte imperet, ei multos irasci necesse est. N
tam multi homines iusti sunt, quam ii qui uolunt inuolunt
quorum cupiditates expleri non possunt. Boni autem uirtute
te præditi, partim inuicta & ea quidem magna expectant quae
possunt assequi: partim quum habeantur aliis, inter eos uirtute
ferunt: eamque ob rem vitæ culpam in principem uolunt
Xiphilin. in Cas. Aug.

Nerua uisus ad o bonus princeps fuit, ut aliquando do
sus sit, se nihil fecisse, quominus possit deponi imperio
tuto viuere. Dion. in Nerua.

Princeps sanus viuere debet, non debilis. Spart. in Alex. Sev.
Prouincia lib. grauis est comitatus principis cuiam nana
Tul. Capitol. in Ant. Pio.

Principis solus Deus iudex esse potest. Dion. in M. Antonio.
Sopho.

Neque pecunie uis tyrannidis luxuriam captoe, aut
satellitum agmina tueri principem possunt, nisi illi ipsi que
gas, animum imperanti beneuolentiam accommodent. C
ii demum diu tuoque imperant, qui non metum ex
sed amorem ex bonitate ciuium suorum animi inuictam.

an. in Commodo.

PC
POLYANT

tate vero fugiente: eum turpissima quaeque pulcherrimis nominibus sua orientur. Adeo ut veteri proverbio etiam certus cussendi modulus adulatorum materia fuerit apud eos principes, qui simul & imperant & serunt. Vbi quis magis monuerit, ut maleuolus & sceleratus exagretur ab iis qui admonitionem edictum censent: praeterea eos etiam quos ille rerum status non delectet, nihilominus & ipsos principes supra modum efferendo ascensari. ac factum eius augere. Alios quasi in scena varias personas inducere, genus ad bene imperandum satis esse putare: quasi in primo semine regiae quadam vires ad optime gubernandum incissent. *G. Pachymer. hystor. lib. 2.*

Princeps eruditus.

Antiquis temporibus mos fuit, bonarum artium studia mandare literis. atque in libros redacta offerre principibus. Quia neque recte aliquid inchoatur, nisi quod Deum fauerit Imperator: neque quenquam magis docet, vel meliora scire, vel plura, quam principem, cuius doctrina omnibus potest prodesse libetis. Quod Octavianum Augustum, ac bonos dehinc principes libenter habuisse, frequentibus declaratur exemplis. Sic regnantium testimonis creuit eloquentia, dum non culpatur audacia. *Veget. prol. libro primo.*

Princeps exactor.

Ipsis tantum gentium fortunis imperare, animis omnium semel acerbitate, tributorum alienatis, non optimi, sed impotentis ac temporarii principis esse videtur. *P. Iovius, hyst. l. 18.*

Princeps externus.

Etiam Princeps externus bene eum gerat, & commode gubernet, tamen quia moribus & ingenio differt, nec eam erga populum representare potest benevolentiam. ac si esset indigena, faciles oriuntur occasiones dissensionis. Itaque sit, ut ille, quo principatum ad se delatum, suasque fortunas tuatur, aliunde militem & copias adducat, eorumque fortunas tuatur, qui beneficiis deinde singulariter ab eo, & honoribus aucti, magnam multitudinis inuidiam & odium in se conentant. Quocirca, qui externus alicuius gentis imperium suscipit, nisi magna quadam eximia sit praeditus dextentate: multis haud dubie & longe grauisissimis implicabitur difficultatibus. *Ph. Comin. l. 8.*

Princeps facilis.

Hiantes in magna fortuna amicorum cupiditates, ipsa principis facilitas intendit: cum apud infirmum & cretulum minore metu & maiore premio peccatur. *Tacit. hyst. l. 1.*

Princeps felix.

Nulla maior felicitas principi cupiam potest contingere, quam si contenta, & quibus propria gloria & magnitudo proficitur, illa contentur & consequantur, ex quibus viliatam & salutem, verum multo etiam magis ad Reipubl. Christianae dignitatem esse suscepta. *Ar. Quinct. ar. lib. 1.*

Princeps ignarus.

Vicario ad bellum impullo curis luxum obtendit, non parat arma, non alloquio exercitio; militem format, non in ore vulgi agit: sed vmbra culis hortorum (*mercoria*) abditus, ut ignaua animalia, quibus si cibum suggerat accent torpentque, praeterea, infantia, futura, pari obliuione dimittit. *Tacit. l. 3. hyst.*

Princeps inops.

Quanto longior vita sit inopi Principi, tanto plus est supplicii. *Tacit. Ann. lib. 12.*

Princeps iniustus.

Inuisum semel principem, seu bene seu male facta premunt. *Tacit. hyst. l. 1.*

Princeps iustus.

Qui iustus est, non alienam regionem affectat, sed sua esse contentus, nec homines a quibus nihil laesivus est in seruitutem redigit. *Herodot. l. 3.*

Bonum principem ratus est videntem legem esse hominibus, quoniam componere & ordinare, & eum qui incompolite ac inordinate gerat, videre, atque adeo punire potest. *Xenophon. de pad. Cyri. lib. 8.*

Oportet principem non solum nihil facere per iniuriam, sed nec omnino facere videri. Nam priuatus quidem hominibus satis est, nil delinquere: principem vero deest ne suspectum quidem esse delicti. *Xiph. in Caf. Augusti.*

Inferioris sortis hominibus iniuriam passis omni opera succurrere, ita tamen, ut eorum querelas haud temere accipias, sed rem ipsam per te intuearis, neque potentiores omnino suspectos, neque vilius deditos honoribus afficito: otiosos aut negotios parus intentos odio habeto: ut illa vtilitatis gratia amplectentes, hoc propter damna omittentes & priuata & publica rei magis conducant. *Dion. lib. 52.*

Et si satis est priuatis hominibus nullam iniuriam facere, tamen principem prociacere etiam oportet: ne carere faciant: propterea quod nihil interit eorum qui inuianam patiuntur, a quo eam acciperint. *Xiph. lib. 1.*

Princeps magnanimus.

Summas in Republica res aggreto, non tam fugienda est in-

uidia, quam querendus splendor & potentia, quaerenda in rebus sua mole officiat. *Plut. in compar. Crafa cum Socrate.*

Princeps malus.

Humillimo cuique credulus, bonos metuens, reprobos speris incertus, & inter aduersa melior. *Tacit. hyst. l. 1.*

Princeps munificus.

Pulchrius est Principi exercitum quam seipsum honorari ab hostibus spolia potius quam dona capere eniti. *Xenophon. laudibus Agesilae.*

Princeps optimus.

Facere recte ciuis suos princeps optimus faciendo docet, que sit imperio maximus, exemplo maior est. *Valerius. libro secundo.*

Princeps prudens.

Imperium viro prudenti multarum atque praclararum locum dat, in quo & magnifice Deum venerari licet, & ad religionem facillime principis ductu possunt conuerti. *Vlt. in Num.*

Familiarum optimum quenque in honore habere oportet, id & decus tibi magnum & securitatem afferet: nulli vero est indulgenda potentia, sed ita moderandum omnino, ut quam te reprehensionem coniciant. Nam quacumque vel secus egerint, omnia tibi imputabuntur: talentia iudicabunt, quia eos facta exercere permiseris. Ergo omnibus iniuria alios afflicendi, calumnianque faciantur, ut si nihil etiam deliquant, tamen ne possit quodammodo riqueant. *Dion. l. 5.*

Huc salus propria, cum semper ad securitatem omnium bello maxime seruanda est. *P. Diac. hyst. l. 1. in Indan.*

Princeps sapientis.

Expedi priuatorum ciuium controversias quam fecerit maxime dirimere, ac quam celerrime componere: id vero magis huic praestat, populorum studia inibere, ac quam vtiliter pro imperio, salute, & fortuna, cogere aliquot voluit: ultra facultates suas agant impendantur, id non conuolunt: rea inimicitias eorum contentioneque penitus praetermittit concedere, ut inania cognomenta, aut alia vnde dolo conuolunt possint, sibi sumant. In quibus inque aliis omnibus, facillime & priuatis & publice praebent, si nihil horum in os permiseris. Nam inaequalitas etiam ea que bene inuolunt buerint, dissipat. Itaque omnino pari non debes, ut quicquam quam ad te petat, quod ei daturus non sis: sed hoc tantum nari debes, ut nequid veterum postea quisquam. *Dion. l. 2.*

Aequitate quam sanguine, causa quam armis retinetur: prioribus princeps sapientis maualit. *Tacit. Ann. l. 1.*

Sapientis est principis, in difficultibus molestisque consilia parte pro facili atque optabili decere, que ad necessitatem que difficultatis minus ac periculi habere videatur. *Ar. hyst. lib. 2.*

Princeps stultus.

Nihil arduum videtur in animo principis, cui non inuolunt odium est, nisi indita & iuncta. *Tacit. Ann. l. 12.*

Fractis rebus, nuncios cladis oculians, stulta diffinitio media potius malorum quam mala differt. Quippe odium sustulanti que superant spes viret: & contrario lata consilia falsis ingrauelet. *Tacit. hyst. l. 3.*

Ignarus malitiae turbidus consilii, quis ordo signum, ut explorandi, quantum vrgendo trahendoue bello modum adoptans: ad omnes nuncios, vultu quoque, & inestha trepidantissimum quoque vultus patiens, summi discriminis inuolunt matris auribus, ut aspera quae vtilia, nec quicquam est, & laesurum accipit: eger animi, studiis militum & charitabilis arma poscentis refoctur, voce, vultu, lachrymarum am elicit, largus promissis, & (que natura trepidantia vultu dicitur, &c. *Tacitum, de Vnelio verba faciens. hyst. l. 3.*

Princeps tunc.

Nulla alia melior vel turior principi potest esse castitas, quam vera & constantis subditorum benevolentia: cum enim admodum plerique & potentes non principem, sed principis suo moremque tunc ille oculis vider, multis auribus audit, praeterea, quae peritur. *Plut. in Arato.*

Princeps fidelitates suorum & fauore fortis tutissimum habet. *idem ibidem.*

Princeps sigillans.

Homini priuato quoduis tempus ad cibum capendum datum est, id praesertim cum affuerit. Principi vero hoc tempus dicitur si homini tuo respondere velit, satis est si vespere conuolunt liceat. *Nicot. Isaac. Angelet.*

Principatus propter salutem subditorum constantem, nullum damnum capiant non modo ab alienis, sed neque a gentis hominibus: non autem ut a suis priuatis veniantur. *Xiph. Caf. Aug.*

PC
POLYDONT

Princeps sceleris quæ sit non potest subita modestia & priscâ
reterere. Tacit. hist. l. 1.

Non minus tantum hominis peculiaris possessio principatus est:
non minus totius populi: principibus virtus autem huius dispen-
sationeque administrat aro demandata est. Herodian. in Maxim. C.

Princeps naturam natu maioribus principatum deferre solere:
nam vero in deligandis regibus aliam rationem plerumque se-
quuntur. Cogitate Davidem & statuta & ætate minimum
esset inter fratres, &c. Nicet. in Ioanne Commeno.

Princeps locum haud facile aliter quam aut summa vi, aut sum-
mam virtute atque modestia libera ciuitate retinetur. P. Louius,
lib. 1.

Princeps acer militiæ anteire agmen, locum castris capere,
vultu ac consilio ac si res posceret: manu hostibus obtinere, cibo
vix ad gregario milite discrepans, profusus si
vires abfuit, antiquis ducibus par. Mucianum è contrario
regulæ & opes, & cuncta priuatum modum supergressa ex-
hibuit: aptior sermone, dispositu prouisiu; ciuiliu rerum pe-
cuniarum principatus temperamentum, si demptis vitiu;
vires virtutes miserentur. Tacit. hist. l. 2.

Princeps inmensum coercendus.
Nemquam permittendum est cuiusquam principatum in tan-
to credere, vt de manifesta iustitia apud eum habitare non lice-
at. Thucyd. l. 1.

Princeps nerui.
Aurelianus principatu Romanoium potitus, magnates rogauit,
quid impendendum esset: Quorum vnus ei respondit, Si Rem-
publicam nre administrare volueris, auro & ferro te munium ef-
ferre oportet: ac ferro quidem contra hostes vti, tu vero obseruan-
tiam remunerare. Zonar. Annal. tom. 2. in Aureliano.

Princeps retinenda studium.
Imperium retinere cogunt Metus, honor & vtilitas. Thucyd. l. 1.

Princeps tutela & conseruatio.
Horum omnium nihil commodius est quicquam ad principa-
tum ac conseruandum, quam ab his quibus imperium
imponitur quam metui. Recte enim à prudentissimis homini-
bus, Malum esse custodem diuturnitatis merum: contraq;
moderantiam fidem esse vel ad perpetuam. Erga potentium
vehementer amorem populi commoueri opinione lir-
tutis, beneficentia, iustitie omniumq; eorum virtutum, quæ
horum manutudinem pertinent. Habere fidem tum principi
dem, cum eum existimat adeptum cum iustitia prudentiam,
tumque quem videt excellentissimum quibuldam & singularibus
modis excultum: quem abstinentem, non immeritum volu-
tibus, pectus in loco contemporem, æquitatis & iustitie de-
stem, interpidum ad pericula, vbi res exigit, subeunda agno-
sca probe callat, male impetu & familiaria & publica nego-
cia administrari, cuiq; vetus illud Tiberianum, tametsi vetustate
propterea, assidue tamen moderatoribus rerum publicatum
mandandum, placeat. Boni pastoris esse tondere pecus, non de-
prensus cuius animus non perpetuo agitur errore, nec labeat
quod ab aliis pendens sequatur: qui regnum plebis potius
commodo, quam familiarium administrat arbitrio: neque talis
qualem aulicorum rapinis expedit esse, quicque iustitie ser-
uatiæ sua à Dio Opt. Max. fe regno præpositum sibi persuadent,
si quæ obbeat, iniuria tenuiores, & æquitate constituta summos
tametsi parti iure tunc. Olim ita erant morari, qui Cæsari-
bus addebant, vt vererentur ipsi Cæsares à tali grauitate & pro-
prietate præditi hominibus petere, quod minus pertineret ad decus
vilitatem plurimum apud eos talium virorum bene sua-
rum valebat auctoritas, eaque ab iis adhibebatur ad monen-
dam & aperte & prudenter, si res postulabat. Non illis aut animus
diceret erat, aut spes amplificandæ fortune fractior. Multum
salutem miserorum & afflictorum: decori magnis impe-
ratoribus, parum potu. sic ad perniciem: probo nemini vnquam
esse. sepe hæc illicque familia auribus eorum inculcabant. Huma-
næ conditionem sic ferre, vt cum fastigium suum longe super-
pau videatur, continuo concidat. Arn. Ferron. l. 5.

Princeps vincula.
Dionysium iuniorem, Siciliæ tyrannum, deperditum in scitia,
peribique proligatissimis Deo videns, horatus est, vt se ad di-
scipulum conferret, summisq; à Platone philosophorum principe
contenderet, vt si veniret in Siciliam, eique se forman-
dæ & diuino eius cui gubernanti vniversum hoc obtempe-
rati conuisione ordinem constantiamque uetur, conforma-
tissimam & sibi felicitatem & ciuibus pareret, quibus se pro
regem præberet: vt que si tunc metu tyrannidis mœlli
lærent, eadem porro, modestiam iustitiamq; ipsius venerantes,
vbi patri præstaret. Non enim (vt pater ei dixisset) metum

ac vim, non cateruam iuuenum stipantium, non immensum bar-
barorum satellitum, adamantina ista esse vincula: sed beneuolen-
tiam, studium, gratificandi; voluntatem virtutis reuerentia ciui-
bus ingeneratam, quæ vt rigidis istis & duris vinculis molliora es-
se videantur, sunt tamen ad perpetuitatem regni firmiora. Porro
autem principem neq; magno in honore, neq; vlla in admiratione
esse, qui magno vestium ac victus luxu se ostentans, in congressu
& colloquio nihil quemuis vulgarem hominem præstaret, neque
animi partem regiam principi conuenienter exultam habere la-
boraret. Plut. in Dioue.

Princeps conseruatio.
Quidam putant alia ratione acquirendos esse principatus, & a-
lia rursus seruandos. At ignorant eos demum optime principatus
seruare, qui eandem voluntatem & mentem qua primum princi-
patus sunt adepti firmiter retinent. At qui palam est, & iam in mul-
tis obseruatum, sic comparatos esse homines, vt sicubi prosperitas
quædam occurrat, beneficentiam erga proximos exerceant, & spem
multam polliceantur: vbi vero quod appetebant, consequuti sunt,
tum demum insolenter se gerant, & subditis dominorum more
imperant. Polyb. hist. l. 9.

Princeps aures & oculi.
Multi regis seu principis oculi, multaque aures existimantur.
Quod si quis arbitratur vnum esse debere regi oculum eximium, si
rem non recte existimat. Nam vnus & videtur & auditur pauca, &
ceteris quædam quasi negligentia esset inditus, si vni res mandata
foret. Præterea quocunq; regis oculum esse animaduertent, e-
um cauendum scirent. Verum ita le res non habet, sed audit rex
quemlibet, qui se vel inauditum, vel vidisse quid operæ pretium re-
fert. Sic multæ regis aures, multi esse oculi existimantur, & vbiq;
dicere metuunt ea, quæ regi non expedit, quasi si ipsius audierit,
& metuunt facere non conducunt regi, quasi ipsus adesset. Xeno-
phon. de insituit. Cyri. l. 8.

Princeps pietas.
Imperatori, cum Augusti nomen accepit, tanquam præsentis &
corporali Deo fidelis est præstanda deuotio, & impendendus per-
uigil famularus. Deo enim vel priuatus, vel militans seruit, cum
fideliter eum diligit qui Deo regnat aurore. Veget. l. 2. c. 5.

Princeps non maledicendum.
Princeps mendacii arguere, & insidiose ac sycophantice ad-
ministrations rerum acculare, vt quæ non licet. G. Pachymer. hist.
libro decimo.

Princeps mores.
Mores principis vnusquisque sibi regulam vitæ suæ proponens,
ipse etiam ea tantum exerceat, vnde sine periculo priuatum locum
spere: quo fit vt plerique proprio tantum commodo intenti, om-
nes alios oderint, eorumq; felicitatem suam danam, infortunia,
suum emolumentum putent. Dion. lib. 52.

Princeps munus.
Quanta periuicacia in hostem, tanta beneficentia aduersus sup-
plices erendum: nam triumphus de populi reguq; integris adqui-
runtur. Tacit. Ann. l. 2.

Princeps officium.
Ego arbitror decere principem subditis anteire non vita deside-
& laborum experte, sed eo quod rebus prouideat laboreq; iuben-
ter subeat. Xenoph. de pala. Cyri. lib. 1.

Princeps partes sunt, vt præsertim ipsam Reipubl. formam con-
seruet: quod non minus in eo positum est, vt ab omnibus ei non
conuenientibus rebus abstineatur, quam vt omnia ad eam spe-
ctantia ei assatim adfint. Sed princeps, qui vel remittit, vel inten-
dit suam potestatem, non iam regis aut principis dignitatem tue-
tur: sed vel populo seruit vel Dominus fit, eoque aut contem-
ptum sui, aut odium in subditis creat: quorum tamen peccatum
alterum ab æquitatis studio humanitateque, alterum à sui amo-
re fastique profectum iudicatur. Platarch. in comparat. Thest. &
Romuli.

Cur princeps hoc nomine gaudet, si his quorum curam gerere
debet non consilium ac proficit? G. Pachym. hist. l. 4.

Princeps præstantia.
Decet principem non mollitie, sed tolerantia priuatis homini-
bus præstare. Xenophon. erat. de laudib. Agesilat.

Princeps.
Hic est mos principum, vt nolint quæquam habere se potius
rem. Nam ea quæ facilem & exploratam victoriam videntur esse
habitura, ipsi gerere stantur: pessima vero quæque & difficilima,
aliis committere. Quod si eueniat, vt opportuna negotia aliis man-
dare cogantur, grauer & acerbe ferunt laudem & gloriam eorum
qui ea gesserint: neque enim vinci eos volunt, aut parum esse for-
tunatos: at vero rerum præclare gestarum gloriam apud alios esse,
non facile patiuntur. Xiphilini. Cesar. Aug.

Boni imperatores voto exoptandi, qualescunque tolerandi.
Tacitus. hist. lib. 4.

Duo sunt quæ ab egregii principibus expectantur, sanctitas
domi, in armis fortitudo: vtrobique prudentia. Tac. Aurel. Vlt.
Traian.

Qui modestie experimento ad imperium asciscuntur, quasi partem labore tuentur semper, verenturque & colunt quos confluunt.

Qui auerant principes pueros & patres patrie dici impuberes, quibus ad scribendum magistril terarit manus teneant, quos ad consularis dandos dulcia & circuli & quaeque voluptas puerilis inuitet.

Principum iras celsae potestates aliquando molliuerunt. Amm. Marcell. l. 14.

Principum diffusa potestas localibus subinde cedetur armis. Eod. lib.

Celsiores fortunas idem loqui decet atque sentire. lib. 17.

Stultum est, quum ante caueri possit ne fiat ad laus principis adfisci, quorum mores ignorantur & voluntates. lib. 20.

Curarum acerosus & necessarias varias accidentium principes ipsi quoque, vt homines, formidare debent. lib. 26.

Dignitatum apices maximi, licere sibi cuncta existimant, & ad fugillandum coartatos exurbandoque; meliores pronius inclinati sunt. idem, lib. 30.

Habebat Ludouicus XI. suas virtutes, habebat quoque vitia, sicut omnes alii principes, quos ego, quidem nouerim, sunt enim homines ac in solum Deum cadit omnis perfectio. Veruntamen, quando quod prauum est atque vitiosum fugiunt, & virtuti sese tradunt, magnam sane merentur laudem, eo quod indulgentius & mollis educantur, & natura fere propendunt ad vehementiores affectus, quos nemo correat: & estquam exerceuerint, illorum & auribus & ingenio moribusque; plerique seruiunt. Ph. Cominans, praefat.

Principes.

Sic sunt Principes, vt paulatim crescat in ipsis ambitio & cupiditas, & maioribus nituntur praediis, eo facilius captare simultatum & dissensiones occasiones cum vicinis. Ph. Cominans, l. 4.

Principes astuti.

Principes, illi praesertim qui non sunt inepti, suis negotiis aliam semper honesti speciem praetexunt. Ph. Comin. l. 4.

Principes benigni.

Tantum mansuetudo atque benignitas principum potest, vt non solum cum sunt praesentes, verum etiam maximo interuallo distanti, quosdam quasi fomites amoris & beneuolentiae erga se in pectoribus hominum relinquunt. Polyb. lib. 4.

Principes boni.

Bonis principibus salus ciuium ac longa sui memoria cariota sunt: quae non gloriae modo, verum etiam ratione quadam posterorum felicitati proficiunt. Aurel. Vid. l. de Caesarib.

Vita bonorum principum Reipublicae quies regitur. idem, ibid.

Principes clementes.

Eos qui ceteris praesent, verumque principes haberi contendunt, in primis oportet non tam armis corpora sibi circum vndique munita protegere, quam bonis artibus & clementia ad rerum fastigia subniti. Nam qui pauore coacti, & vi impulsu, imperata faciunt, cuncta ad id obseruanda momenta, cum primum per occasionem licet, repente inuisi imperii iugum ceruicibus excutere properant. Si quos vero mansuetis moribus, & ingenio miti principes nati fuerint (ea est omnium animantium natura, mansuetudine magis quam vigubernari) firmo in eo amore conciliati, non imperium modo quod gesserint illis contingere ac confirmare, verum longe in dies amplius reddere nituntur: perinde ac clementia & virtute imperantium parandi voluntatem & studia mortalibus exprimere. Quid enim aliud magis Medorum deleuit imperiam, quam crudelitas & superbia principum, patientia subditorum tandem demolita? Nam deficientibus primum Persarum populis, maxima reliquarum gentium multitudo deiciuit. Quo namque modo Cyrus priuato quodam loco ortus, priuatus & ipse initio, post ad regnum euectus cum in vniuersis Asiae populis imperauit? eo sane dignitatis sola eum benignitas & clemens administratio rerum prouexit. Gelon priuata familia progenitus, totius Siciliae princeps creatus est, cunctis circum vndique populis ac vrbibus in ditione sua sponte concedentibus. Inuitabat enim atque alliciebat cunctos homines eius viri comitas & clementia, quam in calamitatibus & miseris oppressorum maxime ostendebat. Diodor. Sicul. hist. l. 15.

Stimulo quidem rex apum praeditus est, verum ad vindictam eo non vitur. Sunt haec leges quaedam non scriptae sed ab ipsa profectae natura: vt qui maximis imperiis potiuntur, ad puniendum tardi sint. Mich. Glyca. Annal. par. 1.

In principibus nihil gloriosius, nihil gratius, nihil denique admirabilius misericordia est. Fr. Guicciard. hist. l. 7.

Principes crudeles.

Principes a crudelitate oportet esse alienos, & praua consilia vitare. Nec enim pro fit, vt ipsorum familiares ad huiusmodi res impellant, partim adulatione, partim metu ne offendant: sed

huiusmodi consiliatis nullum est genus hominum praesertim. Ph. Comin. l. 7.

Principes ignaui & meriditi.

Temperare mihi non possum quin grauis aliquando principibus imperitis & ignauios. Habent sibi plerique imperitiam liquor irrisperitos, & quosdam, qui longiori velle diffidentiam alii: & recte quidem, quum sint viri boni, sed periculis circumdum, & magno cum detrimento, quando sunt vitiosi. Quae rei sermo incidit, illic legem aliquam, aut iustitiam non ruit, plerumque & sapentium praefer rem, dum ad iustitiam & affectum omnia detorquent, idque eo crebris, & audacibus, vt quum Principes ipse nullam habere rerum cogitationem vel ingenio valerent, vellibrorum lectione quaequam libentiam quam prudentiam, non temere circumueniri possent, aut in cautionibus aliorum esset expositus.

Hoc enim certo statuendum est. Deum non coadde diffidentibus gubernarentur ab hominibus ineptis & stolidis, qui stolidi, quum dam & misera iactatione solent dicere, se quod vniuersum imperium habeant, suis familiaribus & necessariis omnem adhaerentiam tenere, ac deinde, nulla probabili adducta ratione, cum in rebus totos sese dedunt voluptatibus. Quod si bene fuisset, ut in rebus nis educati longe aliam viam ingrederentur, & hoc datus quumque; vt homines bene & praecare de ipsis sentirent. Neque tam dico quasi omnes Principes suis negotiis praua ingratia praesent. Nec enim desunt, qui verum iudicium faciunt, & praesent deliquit optimum quonque; cuius vtiarum opera. Ph. Cominans, libro tertio.

Nulla maiori clade populum Deus affligere potest, quam quum principem ei praesent stolidum & imperitum: neque enim aliam quam multa hinc oriuntur incommoda. Nam quum in rebus arbitrio ille pendat, neque per se quicquam ipse gestatur, vt factiones, diuiditur populus, diuiditur Senatus, & res: inde bellum nascitur, atque ex bello rerum penarum, praeferantur deinde moti, & vari generis erumnae, iustitiamque; ris & querimoniae causam habet populus, cum sui Praesent videt male institui, & ab hominibus vitiosis educari. Ph. Cominans, libro tertio.

In suos familiares omnia rei cuncta, ipsi plane deinde & in rebus inuicent. Et vix est, vt amicos in necessitate subuectur. Si in solio legitimitate & inertia sedeat, vt dicitur veniens, leones regere Ceruo vincuntur. Ph. Cominans, l. 4.

Principes insidiosi.

Sunt omnino duo genera Principum. Alij tam sunt, vt insidiosi, vt aegre sustineri possint, vt enim est, vt se commode putent ac ludificari. Alij, suspicionibus quidem non indigent, vt ingenio sunt ita stupido & ignaui, vt quid valeat, vt quum non intelligant, atque in his parum est constantiae, vt se le enim & ab amicitia discedunt, & ab odio transeunt ad amorem. Et quumquam illa daturum est vt vtrumque genus, vt amicitiam acquirere, cum priori tamen malo imbricem esse, vt vtrumque sunt rationes tuendi se apud illos, cum altero nihil recte, eo quod ipsi rerum omnium securi in suos familiares committunt. Ph. Cominans, l. 2.

Principes imprudentes.

Fere fit, vt principes, nisi necessitate coacti, non agant, quid aliis praesent magna enim ex parte, vt enim est, vt se commode putent ac ludificari. Alij, suspicionibus quidem non indigent, vt ingenio sunt ita stupido & ignaui, vt quid valeat, vt quum non intelligant, atque in his parum est constantiae, vt se le enim & ab amicitia discedunt, & ab odio transeunt ad amorem. Et quumquam illa daturum est vt vtrumque genus, vt amicitiam acquirere, cum priori tamen malo imbricem esse, vt vtrumque sunt rationes tuendi se apud illos, cum altero nihil recte, eo quod ipsi rerum omnium securi in suos familiares committunt. Ph. Cominans, l. 2.

Sane minus prudenter faciunt Principes, quum ad imperium se permittunt, praesent intercedente bello. Maximum imperium adfert historiarum cognitio iuuenibus ante imperium. Nam extant in his pulcherrimae picture quae clare demonstrant, quam multa per se saepe & insidiose sunt in principum imperiis, & in quantas acerbitates aliquando coniecti sunt, ut quod suis aduersariis nimiam habuissent fidem. Verum maxime est, omnes non perfidiae agere: sed vnius calamitatis, vt fieri possunt cautiore. Quantum enim longo reuere vt imperium agnosceret, qui iam per annos duodecimum vniuersis in imperium negotiis, equidem sic arbitror, quum ad imperium & vnde turmatate, & robore corporis multo sumus inferiores periculis mibus: ita quoque ab ipsorum fide & integritate periculis non degenerasse. Vix enim est, vt prouideret sibi aliquis ad imperium posse, quum minus fallatur: & quo sunt potentiores, vt imperium est insidiosis & improbitatis locus. Nam & sua quaedam imperia iplos, quoniam accupandae modo gratiae sunt intenti, clare demonstrant illorum cupiditatibus: & si quis eos ad meliorem imperium quando horretur, magnas tempestates excitat. Idem, l. 2.

Certe constat, nullum esse principem tam graudem, vt in erroret & laborat aliquando: imo sapientiam, si longius etiam contingat, vtriusque actionibus ac consiliis, in vno periculis haberentur omnia facile iudicari posse. Omnes praesent temporum senatores ac viri praesent, qui vel horum imperia do, vel hodie sunt, errant, & saepe errare possunt. Ph. Cominans, l. 2.

ulari se ait Senatui, populo, provinciisque, ipsi autem nequaquam: cui satis fuerat malos semper principes eludere, quam tanti oneris vim sustinentem, non modo molestis periculisq; subici, sed famam in inimicorum pariter & amicorum: qui cum se mereri omnia praesumant, si quicquam non extorserint, atrociores sunt ipsis quoq; hostibus. *P. Diacon. in Nerva hist. lib. 10.*

Multa magni momenti saepe eveniunt ex opinione aliqua leuiter suscepta maxime vero inter Principes, qui propter delatorum multitudinem, suspitionibus fere indulgent. *Ph. Comm. lib. 1.*

Miseri sunt omnes principes qui metui volunt. Et hac in re quanta sit feruitus, quam ad senectutem perueniunt, tunc demum aperte sentiunt, quia coguntur iniucem plurimos formidare. *Idem, lib. 10.*

Quod supra non semel diximus, certe nemini omnium licet absque populi consensu ullam pecuniam imperare. Sed in utramque partem fere peccatur. Nam & Principes immoderate multa sepe faciunt, & populus nonnunquam grauius illis offendit, quando nec morem gerunt, & in necessitate deserunt, & rebellionem faciunt plane contra fidem & iustitiam. In Principibus autem conspiciuntur magis & est illustrior Dei potentia, quam in hominibus priuatis atq; plebeis. Nam hi multis expositi sunt iniuriis, & nonnunquam praeter ius & aequum multantur vel praedae consequendae causa, vel culpa iudicis & errore. Aliquando etiam iure plectuntur, in eoq; nihil est reprehendendum.

Quando vero Principes eorumq; familiares aut ciuitates aliquid delinquant, quis ea de re quaestionem habebit? & habita quaestione quis ad iudicem deferret? quis iudicis personam sibi sumeret? quis poenam constituet? Quenam est aetatem huius licentiae & prauius causa? Vel cur in deteriorem partem sic propendemus omnes? Incredulitas nimirum hoc efficit. Nam si certo statuerimus esse Deum qui caelum nullum sinit impium, esse perpetuas & sempiternas poenas quibus affliguntur impio credibile est neminem fore, qui violenter, aut auare, vel crudeliter aliquid ageret.

Princeps captiuus quiduis facit ut in libertatem restitatur: at vero nulli fere sunt aut pauci admodum principes, qui posteaquam semel aliquid occupant quocunq; modo, illud restituere velint. Nam neq; ratio, neq; iustitiam religio, neq; metus diuini numinis, nec aequitas illa, nec inferni cruciatus perpetui, mouere illos possunt, ut quod alienum est, quod a se mala fide sciunt possideri, restituant.

Interrogauit paulo ante, quis habiturus sit quaestionem de potentibus, quis illos accusabit, quis litem deiciet, quis poenam irrogabit? Certe querimoniae & lachrymae miserorum hominum, quos crudeliter vexarunt, item viduarum & pupillarum, quos maritus atque parentibus inhumanis spoliarunt gemitus atq; suspiria, ore uerborum quos afflixerunt & fortunis omnibus denudarunt lamentationes atque plangor, erunt accusationis loco, quam illi coram supremo Dei tribunali sistent. Is magnitudine scelerum, non semper concedit diuturniorem impunitatem, sed illos aliquando uerberat praesentibus poenis, ita quidem euidenter & clare, ut dubitari non possit ipsum esse iustissimum impietatis nostrae ultorem. Pleriq; vero Principes, imperti quidem illi & inconstanti, quando prospere uiuantur fortuna, nihil tale metuunt: sed cum maxime securi sunt omnium rerum, tunc ecce Deus repente illis aduersarium aliquem excitat, de quo minime suspicati fuerant. *Idem eod. lib.*

Quum Rex Carolus. Lugduni esset, nuntiatum est ei de infirma ualitudine sui filii quem habebat uicium, ac triduo post allatum fuit de eius morte. Deplorauit quidem ille casum, sed leuiter. Erat puer ille annorum trium admodum formosus, & in loquendo audax, neq; timebat ea, quae reliqui solent. Rex igitur qui corpore erat exiguo, & ingenio parum exercitato, sed alioqui placidissimus moribus, eo leuius mortem eius ferebat, quod metueret ne grandior ille factus, & gratiam & auctoritatem sibi inter suos minueret. Hic autem mihi uidetur esse magnorum Regum atq; Principum miserum, qui a suis ipsi liberis sibi metuunt.

Ludouicus undecimus, cum esse annorum tredecim, facta conuersione nobilitatis, arma sumpsit aduersus Patrem suum Carolum septimum, & cum exiret adeo uehementer cepit ab eo dissiidere, ut relicto Delphinatu, prouincia sua, reciperet se ad Philippum Burgundiae Ducem. Et cum deinde graui ualitudine affligeretur: ne filio quidem suo, qui tunc erat annorum circiter quatuordecim, fidebat.

Ita uidelicet comparatum est in rebus humanis, ut omnes pariter aliquo afficiantur dolore. A condito enim mundo rerum omnium fabricator Deus hoc ita constituit: neq; licet cuiquam illius uoluntate decretum, sed differunt inter se cruciatus. Nam qui sunt animi, grauius uigent quam corporis: & quibus obnoxii sunt prudentes multo sunt tolerabiliores quam insipientum, cui diuersum nonnulli sentiant. Hi enim quo se consolentur atq; sustentent nihil habent.

Quod si principes atq; potentiores, qui in maxima rerum omnium copia vitam agunt, nullas acerbitates experiuntur, esset profecto desperatissima miserorum hominum conditio qui labore quotidiano maximisq; uigiliis & arumnis, uxorem, liberos atq; familiam alunt, & magistratui tributum pendunt. Sed longaeuus

quam uulgo putatur res habet. Nam si recenseret, uel in tantis uoluerit principes uiros atque foeminas, anis uel in tantis qui in summis principibus atq; tristitia uixerunt, non tam sim conscripturus librum. Atque hi tamen aliquo reuerentia affluere, ut qui non noverant familiaris, uidebantur hominum beatissimi. Neq; dici potest, quam seueri essent plerunq; sui meritis causas haberent: magna enim ex parte uentur suspitionibus & calumniis. *Idem, lib. 5. de bello Belgico.*

Lautrechius exercitus Gallici in Insubria Dux, cum euntem Gallis non mitteretur ab Heluetis auxiliariis de ferendis, tunc, ut paulo post uictoria quam sperauerat spolietis decessit, fulsus fugatus est. Qua in re operapretium est attente considerari malignitas & imprudentia apud principes posita, quae uictoria correpti negotiorum curam deponunt, uel imperatorum cepti pulli bona consilia a malis per se non dignoscuntur. Quae centia coronatorum millia, quae Lautrechio, (quod tunc promissum fuerat) parata essent, regis mater non tam potenter augenda cupida, quam ut proprii filii commotum delectaret, eam pecuniam rege incho per quatuordecim dies uictoria curauit. *Franc. Guiccardini hist. l. 14.*

Carolum octauum filii pueruli mortem non a gratia exstulimant. Ex quo omnibus sortem magnum uenturum esse necesse est miterrimam: sic distrahuntur in conuersione eorum cupiditates a liberis, ut, cuiusq; infantibus, illi maritus *Ferron. l. 12.*

Princeps profusus.

Maxima sibi & prouincialibus damna intulerunt principes profute temere quae damando per oia pacis uanis impensis ratas ad bellicas necessitates stercioris exhauserunt. *P. Diacon. l. 14.*

Ob deprauatum hominum iudicium plerunq; uictoria uictibus magis profuso, quam uis et tenacitas sit animum, monia cum aliena abinentia coniuncta, laudantur. *P. Diacon. l. 12.*

Princeps prudens.

Nihil prope quo summis angoribus atteri mortem uel seu cogitari potest, quod non M. Antonino uero imperatoris sit. Credo diuinitus attributum, ut domi mundi & uictoriae quid hominibus incognitum gignit, rectorum uictoriae medicinae remediis leniatur. *P. Diacon. in M. Antonio hist. l. 12.*

Princeps Resumptus hostis.

Respublicas odio principes semper prosequuntur. *P. Diacon. l. 14.*

Princeps sapientis.

Qui ita se comparant, ut maximam temporis partem in pationibus, reliquam autem liberalibus & honestis occupationibus impendant, magnum illi sane laudem merentur & honorum, cui talem contingit habere Principem? *Ph. Comm. l. 12.*

Princeps stolidus.

Dum oblectantur otio, simulque diuitiis parent, quae affluentiis quae aeternitate manus putant, & manus uictoriae pene barbaris uiam, in se ac potentes dominandi. *Caesari. l. 12.*

Stolidorum iugenia proinde agunt, ut montes in domo.

Princeps superbi.

Potentiores ad iniuriam propensius, populo superbe intuentur. *Pachym. hist. l. 11.*

Carolus Burgundus re infeliciter aduersus Helueticos in tristatibus in agitudine incidit, & per eum montes uictoriae mentis plurimum & ingenii. Atq; ad hunc modum uictoriae uictoriae, qui morbis nullum inuenire possunt ingenium occupantem Principes fastuosi & sublimis. Verum in eo uictoriae momentum est ut ad Deum confugiamus, & peccata uestra puniam. Alterum est, ut ex amicis, cui plurimum tribuimus aduersus nos, & animi uulnus quo affligimur denudamus. Ita reficiendum animi vires nihil est efficacius. Huc etiam aduersus corporis exercitia, & honeste accedant occupantes, ut quos res momentum adferat. Vi enim aliquo modo affectus illi uictoriae, oportet. *Ph. Com. l. 7.*

Princeps suspicax.

Ad suspensiones quantum pertinet, obnoxii sunt ei magis principes omnes reges, maxime uero prudentiores, & illi qui multum libere aduersarios, & qui complures offendunt. *Ph. Comm. l. 12.*

Princeps uoluptuosi.

Nihil gerunt opportune & ex uirtute, qui uoluptatibus se dediti sunt. Iti cum auctoritatem summam beatissimi dicitur

infere vel... anis ab... quanta quada... non sunt de... deplorari de... aliquam inci... Ph. Comin lib. 9.

Principum aula.

in aula principum consilia etiam de maximis rebus occul... P. Anan. lib. 4.

Principum coniugia.

gravissimi labores quis princeps orbem terra capessit, egeat ad... domesticis cura vacuus in commune consular. Nullum... boveus censoria mentis leuamen, quam asilumere conit... opus dubit; sociam, cui cogitationes intimas, cui patros... Tacit. Annal. lib. 12.

Principum consilia.

causis mortalibus in eo tant consilia, quid sibi conducere pu... principum fors diuersa est quibus principia rerum ad famam... Tacit. Annal. lib. 4.

Principum contemptus.

quid quicquam est ad audaciam malis, ad spem bonorum bonis... quam quoniam vel malus timetur, vel dissolutus contem... Trebell. Pollio in Gallienis.

Principum incuria.

principes omnia facilius quam iua cognoscunt, ac neque claris... quam agunt, neque eorum res curiose seruantur. Dion. li.

Principum mores.

Principum res facile atrolluntur, vel afflicta, eaque... preceptis vitis dantur. Aurel. Vict. li. de Caesarib.
Mores principum mores popularibus minime similes sunt, ... facile cupiditibus suis, ac homines priuati imperant: ... suis regnis coli, & ad nutum intelligi atque obediri atue... modo tumidi & insolentes sunt, sed vt ea quae ipsi iusta vi... obtrahant, ferre non possunt: iusta autem illis videntur... expetunt, se vno verbo omnia impedimenta tollere, & re... superare posse existimantes, imo ab suis cupiditatibus... remoueri sibi dedecori ducunt, & plerumque res maiores... minoribus vt conseruerunt metuntur, non ex... & ratione, sed ex libidine atque arrogantia consilium capi... vitis omnibus qui alius imperant communibus, nemo... esse immunes. F. Guiccardin. hist. li. 7.
hoc in notitia atatis principum more positum, vt alter alteru... & sic consiliis foueat: quae cum tot annis exitum non ha... acendum esse, aut ea vel ficta fuisse, vel aliquam difficulta... explicari non possit, habere nam vt haec inter ipsos suspicio... tollatur, repugnat ipsa natura: sine quo fundamento... iplos coire non potest. Idem, eod. lib.

Principum ornamentum.

quo sunt quae ab egregiis principibus exspectantur, sanctitas do... fortitudo, vtrobique prudentia. Aurel. Vict. hist. Au

Principum est eruditionem, elegantiam, comitem praefere... necessarias esse: cum sine his natura bona, quasi in... horrida, despectui sint, contraque ea Periarum re... gloriam parauerint. Idem libro de Caesarib.

Principum regula.

si quis alio imperante tibi fieri velles ipse vitro feceris aliis, ... quicquam, & omnia feliciter administrabis, & suauis... cum periculo etatem deges. Lomar. Annal. tomo 2.

PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

Molomnis praclara est sententia, vbi inquit: Vbi non est guberna... populus. In omnibus profecto, quibus certus aliquis... finis, in quibusque sic aut aliter procedere contingit. O... dirigente aliquo nemo dubitat, si modo ad praescriptum fi... nemendum fuerit. Neque enim nauis ventorum flatibus ex... in portum appellat vtquam nisi id agat praesidentis... Sed homini esse finem quandam propositum, ad quem vi... rationes tanquam scopum dirigantur, non est opinor, qui am... per intellectum agit, cuius est diuersa est operatio. Di... eadem calle ad eum ipsum homines perducit studiorum diuer... uoluminum. Proinde assitat necesse est quipiam, a quo inten... dirigatur; ad quem insito rationis lumine ferimur. Apulli

num igitur est, vnum aliquem esse debere, cuius consilio & prudentia reliqua subiciatur multitudo. Alioqui multis cohabitantibus, & vnoquoque sua commoda procurante, nullo negotio dilaberentur res, ni princeps aliquis praesideret, qui publico bono, tanquam missiparens, vt ab Homero dicitur, consulere, sicut & hominum ceterarumque animantium diffunderent corpora, nisi vis aliqua foret excellentior, quae assistens membrorum aleret custodiretque compagem. Igitur necesse praeter id, quod mouet ad proprium vniuersi cuiusque bonum, esse item, quod commune omnium distribuit, componatque bonum. Nam & in omnibus, quae in vnum ordinantur, disponunturque; quiddam per noscitur, principis gerens vicem, siquidem in corporum vniuersitate corpus primum, id est, caeleste, reliqua corpora quodam diuinae providentiae munere, ordineque dispensat atque moderatur. Omnia vero animantia rationale animal regit, hominem ipsum diuini animae. Celum li. 24. c. 29. Antiquarum lectio. num.

Principis officium ac munus est, ita regnum gubernare, & ei praesidere sicut corpori praesidet anima, & amplius, & veluti modo Deus. Tum suboritur mansuetudinis & clementiae lenitas dum singulos ipsi obnoxios perinde habet, ac corporis sui membra, cogitabitque id solum saluare, quod iupiter mittit, placabile esse: perniciosum id, quod delibatur, & vt Seneca inquit, aliis quoque: Dis auctoribus misit, quia Iouem, id est, regem, prodesse etiam solum oportet: nocere autem nisi cum pluribus vitum est. Regis de regim. princip.

Imperium gerens nullius mali opera ad gubernandum vtere, illius enim peccatorum causa in te referentur. I. Socrates ad Demonicum. Impera, vbi prius didiceris parere. Regi enim cum didiceris, scies regere. Solen Atheniensis.

Principatus & Imperii nomen verum mihi gerere videntur illo Princeps, qui auro inexpugnabilis, rationi facilis captus sit, libertate exerceat, magnanimitatem laudet, & contumaciam sibi viciniam caueat. Themistius ex Philoteco.

Illum qui aliis praestit & praecipit, non potest esse solum regendi ac imperandi, sed dignitate prudentiaque subditis antecellere conuenit. Homines inobedientes sunt illi, qui cum iniuste veniat, aliis praestit esse volunt. Obedientiam autem facilem ad ea, quae princeps vel ipse, vel per aliam praecipit, apud subditos efficit quibus, qui quae ipsi facere decet, diligenter exequitur, & eorum, quae agere conuenit, subditis se exemplum praebet.

Boni principis est hoc vnum proprium lucrum, & insit in iustorum aliorum, omnia sic facere, vt & in ipso imperii tempore, & post id iustitiae ac bonorum omnium a subiectis testimonium habeat. Euseb. Sardinus.

Vir princeps & priuatus quilibet intelligat, quod qualis fuerit imperii actio, quae agit, natura, talem quoque ex ipsa memoria & fama, vel bonam, vel malam consecutus sit. His consideratis ita demum alterutram viam ingreditur, vel eam, quae perducit ad infamiam, vel quae ad memoriae splendorem: & illam, quae ei melior futura videbitur, anteponat.

Principatum gerens, ne reminiscaris inimicitarum & dissensionum, si quae prius tibi cum aliquibus intercesserunt. Non enim ad regnandum promotus es, vt te ipsum vlticaris, verum vt imperio tuo subditos, etiam ab aliorum iniuriis securus atque tutos custodires: & vt cultos esses resti, & magne Deae iustitiae minister ac interpres. Itaque siquid admiseris praeter eius sententiam aut deceptis imperii, veluti in Deam maximam delinquens, tum ab ipsa, cum a constitutus circa eam genis custodibus, & vicioribus pro factis vindictam expectato.

Sic constitutus in magistratu inimicitiae memor fueris, in deteriori conditionem te ipsum das: & grauitate ac sanctitate, quae requiritur in principe, te ipsum priuatis apud conscios tibi, quod inimicitiae indulgeas, & pro sanctissimis nominibus, & pro iudice, in quibus ac principe causam agentium, hostis eorum turpissimo nomine appellandus sis.

Principatum, quem geris, ornas: te ipsum vero non immutes. Neque enim per magistratum tibi quicquam accessit, neque eo deposito decedit.

Magistratum nactus non extollaris, sed idem permanas: sic enim deposito quoque magistratu non priuatus existimaberis, eo quod te illustrauerit.

Vir bonus, qui gentis alicuius, aut ciuitatis imperium suscepit, non propter hunc, aut dona capiendi, & a diuitibus pecuniam conparandi causa, similis est homini, qui preciosum aliquod depositum accepit, vt hic enim, quod datur, non retinendi, aut sibi vendicandi gratia sumit: sed vt custodiat, & integrum reddat ei, qui deposuit, quandoque repetuerit. Ita principem quoque non ob questum priuatum, sed salutem custodiamque subditorum, omnia facere oportet: sic vt ipsos, quoad effieere potest, illos, & in felici statu ei, qui credidit, restituat. Idem Eusebium Sardinus.

Homines meminerunt magis male quam benefactorum. Sic enim fieri decet: quem admodum illum, qui reddidit depositum, laudari non oportet: qui vero non reddidit, is vituperari & puniri debet. Similiter de principibus haberi: non enim id ea creatus est, vt laudaret, sed vt iuaret. Democ.

Imperio dignus fieri debet non Reipublice statu, sed virtutis & animi erga subditos excellentia. Scias igitur te subditorum lingu-

ubi diluculo satellites venissent ad castra, iamque agnoscerent, allata purpura simul cum diademate: Age, inquit, ex quo vos indui; heri primum vera de me ipso audiui. Nam fore hoc studio est his, qui vivunt in aulis principum, ne quid audiant nisi blandum auribus. *Plut. in apoph.*

Cato maior, pessimum dicebat esse principem, qui imperare sibi ipsi nequiret. *Stob. ser. 44.*

Galienus impe. provinciarum defectionem, quasi levisissimarum rerum iacturam, ioco solebat eludere. Cum enim nuntiatum esset, *Aegyptum* defecisse: Quid, inquit, sine ligno *Aegypto* esse non potest? Quum vastatam *Asiam* *Scytharum* incursionibus accepisset, Quid, inquit, sine *Aphronitro* esse non possumus? Perdita *Gallia*, arripit dixit: Non sine trabeculis sagistuta respublica est? Pessimus principis voces, cui quicquam potius est *Repub. Trebell. Pollio.*

Pythagoras ita imperandum esse principi dicebat, ut veneretur magis, quam metuatur. Reuerentiam enim admiratio timorem odium comitatur. *Stob. ser. 46.*

Cleobulus felicem existimabat principem, qui nemini conuersatum sibi crederet. *Stob. ser. eod.*

Pittacus eum demum principem laude dignum existimabat, qui esset, ut subditi metuant non ipsum, sed pro ipso. *ibid.*

Blas optimum principem pronuntiabat esse, qui vitatur patrie legibus. *ibid.*

Chilon, optimum esse regem dixit, qui operam dat, ut non metuatur. *ead. serm.*

Thales pronuntiavit, principis felicitatem existimare se, si vitam obiret, postquam contulerit iuxta naturam. *ibid.*

Socrates dicere solebat, eum esse optimum regem & principem, qui a propriis affectibus temperaret. *Phanorin.*

Plato. Tum demum beatum tetra, tum orbem futurum praedixit, eum aut sapientes regnare, aut reges sapere cepissent. *Plato esse epist. 7. Cic. epist. ad Q. Fratrem. Valer. Max. lib. 6. c. 1. Agrippa ad Iulian. Cas.*

Isocrates dicebat, optimum principem semper imitari eum, non qui maximum imperium acquirerit, sed qui optime praesentibus viuis sit. *Anton in Meliss. part. 2. serm. 1.*

Anacharsis, Bonum principem iudicabat eum esse, qui non solus prudens sibi videretur, sed bono & iusto aliorum consilio latus acquireret. *Stob.*

Philon. Eius dictum est. Si vis bonus esse rex, cum fortitudine benignitatem & mansuetudinem serua, ut non formidolosus sed reuerentia dignus tuis subditis videaris. *Phavor.*

Bion, Oportet eum bonum principem a magistratu discedentem non ditorem, sed clariorem euasile dicebat. *Stob. ser. de magistr.*

Agathon dixit, principem oportere trium meminisse: primum quod imperet hominibus, deinde quod secundum leges, tertio, quod non semper imperet. *ead. ser.*

Masanius dicebat, conandum esse principi, ut verendus potius subditis sit quam metuendus: illum enim grauius sequitur hunc inhumanitas. *Stob.*

Ad Agidem Archidami filium quum quidam dixeret, *Philippum* effecturum, ne *Lacedaemonis* patre iter in *Graeciam* non bis, inquit, o hospes, nostra patria fuisse ad ille viuendum. Rectus ad vtrumque paratum: & ad profendam imperium, si coningat, & ad boni consulendum fortuna, licet medioerem: eum plerumque principes id, quod obtingit, male administrat, nec vllis facientur ditiorum accessionibus. *Plut.*

Agellanus, licet *Lacedaemoniorum* rex esset, post multa egregia facta, nequaquam sibi principatum, sed tum republici, tum sociis & amicis Republicae gerere dicebat. Quo dicit & docere voluit, ita demum, qui potitur imperio, vere legesque imperare, cum & ipse patet imperio, legum, & eorum, qui in Republica magistratu funguntur. *Plut. in Lacon. apoph.*

Idem, illud assidue in ore habuisse fertur, principis esse non molle de se, sed temperantia ac fortitudine priuatis hominibus antecellere. *Plut. in apoph. Lac.*

Fridericus imp. Tum demum saluam *Rempubl.* fore dicebat, si senatores de rebus consultaturi in vestibulo curiae simulationem ac dissimulationem deponerent, si enim & ipsi recte consulerent, & iudici inter consilia diudicare non difficile esset. *Aeneas Syl. lib. 3. comment. de reb. gesi. Alphonsi.*

Idem interrogatus, quoniam sibi charissimi essent: Qui, inquit, me non magis quam Deum ipsum timent. Deprompta lane ex *Christiano* pectore sententia in primis enim timendus Deus, rex regum, & dominus dominantium. *Aeneas Syl. 4. comment. in res gestas Alphonsi.*

Orho Syluius, quum videret aut deponendum imperium, aut magno cuius suorum strage tuendum, statuerat sponte moriturum dehorrantibus amicis negauit se tanti facere vitam suam, ut ob hanc quenquam suorum interire cuperet. *Erasm. li. 8. apoph. ex Plut.*

Alphonsus, Eos demum principes magnificandos dicere solebat, qui iustitiam probe excolerent: haec enim in quo fuerit, eius imperium a quo omnes animo patiuntur, illiusque moderationi se etiam sponte subiciunt. Vt de *Cyro* illo legimus, quem non

ΑΡΟΦΗΘΕΓΜΑΤΑ.

Alexander Cinesias videns *Alexandrum* Magnum a pharmaco, qui opacitatem euenire turbatum: Quid, inquit, nobis facient, cum vos diu talia patiamini? *Alexander* autem a gre attolens. Quales, inquit, dii sumus? metuone diis iouisi. *Erasm. li. 8.*

Alphonsus, quum in vetatu quodam seram inferebatur, aberat, cum saciamulis in castra pauperum quorundam, quibus erat introitu: atque inter conuicia mentione Regis, auerit, quod cetera quidam probos esse, sed plerumque functiones ad amicum improbis, ipse ad eorum facta conueniens: tum ad amicum venandi studio, frequenter necessaria negligeret, quum tempus nihil respondit, nec quis esse prodidit: verum

Non iustitia solum, sed omnium etiam regiarum virtutum exemplum fuisse apud suos, credendum est. *Panorm. lib. 1. de reb. gest. Alphonfi regis.*

Idem, Eum principem mirum in modum probabat, cuius simplex verbum tantum ad fidem valeret, quantum privatorum hominum iurandum. Sensit autem, non vulgarem principis virtutem esse, itare verbis, & facto prestare id, quod verbo semel promissit. *ibid.*

Idem quodque assidue in ore habuisse fertur: Tanto privatis hominibus reges meliores esse debere, quanto honoribus & dignitate antecellerent. *Panorm. libro quarto de reb. gest. Alphonfi.*

Idem, Apud Alphonfi aulicos cum de gerendo principatu effect contentio, rex perfidicem rem sibi principatum videri, vel eo maxime dicebat, quod principum vita popularibus exemplo cedat, illis quidem ad vitam quam ad virtutes proclivioribus. *Panorm. lib. 2. de Alphonfi reb. gestis.*

Idem, Cum praeterea de principum vita & moribus disceptasset, dixisse fertur, Principibus non modo sua causa a peccato abstinentium esse, sed multo etiam magis, ne sua vita intendantur in cives suos. Quanto enim flagitium conspicietur, tanto offendiculum grauius. *Panorm. lib. 2.*

Idem, Praeterea cum de subditorum moribus disputarent, Alphonfi respondisse dicitur: Veluti ad fois morum, ita populares semper principum mores verti atque formari. Vulgus enim imitatur, quod a principibus conspicit facturum. *ibid.*

Idem, Regem illiteratum ac indoctum nil aliud nisi asinum coronatum esse dicebat. *Eneas Sylu. lib. 1. comment. in Alphonfi gestis.*

Idem, commemorantibus quendam ex Hispaniae regibus dixisse, non decere principes viros scire literas, exclamavit: Eam vocem bouis esse non hominis. Non omnes literae continentur principi: sed ea, quae politice tradunt, aut ethice, quae recte ac secus gestorum exempla commostrarunt, id quod facit. *Histor. ibid.*

Idem, audiens ab agricultoribus, mala punicis, quae natura acria essent, arte & diligentia fieri dulcia: Cur non etiam nos, inquit, cives & populares nostros ingenio malo prauoque praeditos, industria & labore meliores reddimus? Innuic autem, populi mores vitiosos esse, tam prauos, quam rite gubernantis studio, labore & industria meliores reddi queant. *Panorm. libro 4. de reb. gest. Alphonfi.*

Idem reprehensus, quod parum regaliter incederet, respondit: Male se moribus & auctoritate regem videri, quam diademate aut purpura. *Anton. Panorm. de reb. gest. Alphonfi. Et Eneas Sylu. de eius dictis.*

Aeneas Syluus, audiens, Alphonsum Aragonum regem neminem ex suis laedere, respondit: Iusti principis esse, non solum afficere neminem iniuria, sed eos, qui damna quibusvis hominibus sine iusta causa inferunt, si possit, prohibere. Nam, teste Cicerone, qui aut non est tibi, si potest iniuria, tam est in vitio, quam si patriam aut parentes detrahit. *Eneas Sylu. lib. 1. comment. de reb. gest. Alphonfi regis.*

Cassiar Schlik, Istrium Caesarem Cancellarius optare se dicebat: Omnes reges aliquando priuatos, pauperesque fuisse. Neque enim satis miseretur, qui nunquam fuit miser. *ibid.*

Leonidas, Xerxes Leonide scripserat, si desinas *Στρατηγός*, id est, cum diis bellare, se cunctis te copis adiunxeris, potes Graeciae fieri monarcha. Huic respondit Leonidas: Si nouisses, quae sint in vita honesta, abstinuisset a concupiscendis alienis. Mihi vero potius est pro Graecia mori, quam in populare meos genere monarchiam. Quid tam impium est, quod mortalium vulgus non admittat amplius principatus gratia? At hic prius duxit honesta mortem pro amicis liberandis optere, quam monarcha factus eos seruitute premere, a quibus venerat de pulsus seruitem barbarorum. *Plus. in Lacon.*

Theopompus, interroganti, quo pacto quis regnum tuto possit tueri? Inquit, amicis concedat iustam libertatem, pro viribus interim ad vigilans, ne subditi afficiantur iniuria. Multis principibus exitio fuit, quod amicis nihil non permitterent, cives iniuria affectos negligerent. Hic temperantia adhibenda est, vt princeps nec amicis alieni tyrannica seueritas, nec patriam illos regia familiaritate abuti ad quidvis audendum praeter ius aduersus plebeios: qui animi irritati saepe reges suos excusserunt. *Plus.*

Idem, Theopompo Lacedaemoniorum regi quum dictum esset, eo tempore bene Lacedaemoniis esse, quod bene regere reges didicissent. Ostendens, bonam popularium virtutum administrationem non tam in principum regimine, quam in popularum obedientia consistere. Nam si populi in diuertum a principibus traherent, difficillimum arbitrabatur esse, vt principes optime gubernare possent. *Plus.*

Cyrus dicebat: Neminem debere imperare, qui subditis suis non esset melior: principemque non decere esse inferiorem neque intelligendo quae eius sunt, neque gerendo quae tempus exposular. *Plus.*

Pythagoras dicere se penumero solius esse, si uis esse boni regis & boni regis opera. Boni igitur patris: cuius est boni regis opera, omniaque mala ingruentia auertere: sic est boni regem spectat, vt diligenter gubernet cives sibi a Deo committentia, quae legibus prohibeat, quae in Reipubl. perniciam ingruere videntur. *Xenophon.*

Xenophon, illud (inquit) opinor, magnum esse argumentum virtutis in principe, si subditi ipsum libenter sequantur, & in potestate vna petierint. *In acoron.*

Philippus aiebat: oportere meminisse principem, quod iam existens, potestatem adeptus sit diuinam, vt res non huius & diuinas instituat: sermone autem humano vitatur. *Socraticus inuenit.*

Alexander interrogatus, quis optimus princeps esset? Qui inquit, amicos donis retinet, & inimicos beneficiis amicos facit. *Quintus in Meliss part. 2. ser.*

Alex. Seuer. cum ab amicis reprehenderetur, quod immo Maestatis Imperatoriae, non pretio gestu, auro gemis, imperatorem esse, non in copiosis decore. *ibid.*

Philippus ad Alexandrum aliquando dixisse fertur. Ad gloriam inuicem, verum ea conditione, ne sis pectus, vel magis ad gloriam moribus, sed pax & sanitas. Affirmans, per vim & terram expugnare ciuitates, populos excindere, pestilentiam esse: Sanitate terro, salutisque subditorum rationem habere: ea enim sunt praesentis moda. *Aelian. lib. 14. de Sar. hist.*

Anaxilaus Rhegius princeps interrogatus, quid nunc principum licitissimum esset: respondit, nunquam beneficiis in mercedem. *Sicob. ser. 46.*

Plutarchus, Tot (inquit) tantorumque bonorum & munerum quae diis larguntur, nullus est fructus, aut vis virtutis, nisi legum re & principis. Ius finis est legis: principis vero lex: principum imago Dei cuncta administrantis. *Libro ad principum instituta.*

Agellus, Celebratur & hoc illius dictum, principum potestatem edicendum, imperatoris officium esse, erga subditos beneficentia, erga subiectos beneuolentia vti, quod idem Maestatis maxime docuit.

Parcere subiectis, Et debellare superbis.

Neque enim vere victor est, qui inuictis vinctum legibus frenum nefas imponere. *Plus. in Luc. apoph.*

Agellus, Si quid esset, quod per milites celeriter conueniret, primus ipse sub oculis omnium operas aggere debet, quod ipse doctus induitiam extimularentur. Efficacissimum uoluntatis genus, principem hoc facere, quod ab aliis fieri uelit. *Plus.*

Idem, Cum parum instructus esset equitatu, Ephebus dicitur cepit tibi opulenti denuntiauit, vt quicunque pro se virtutem optaret, ad militiam esset immans. Hac arte factum est, vt in opulenti, ac timidis diuitibus breui colligeret & equos & equos ad bello idoneos. Quae quidem in re dicebat se se ad mercedem exemplum retulisse, quod si, accepta equa generosa, uisum dicitur, sed ignaum militiam expulisset. Haec sunt artes excellunturque dignae, quibus efficitur, vt quod ad Reipubl. dignitatem inuicta tatemque necessarium est, non per uolentiam inuictam extorqueat, sed ea dexterritate impetret, vt nec tenues graues, & a diuicibus etiam gratiam inea. *Plus. in Luc.*

Agellus, cuidam ab eo scitanti, quo pacto postea imperatorum imperare, nullo stipendio satellitio? respondit: Si se imperatorum quem admodum pater imperat libris. Nemo plura dicitur quam maiore compendio. Domini tantum timentur a seruis, & in seruitu coercentur, quos non corrigit pudor. Pater quoniam liberum fuit potius, quam sibi, diligitur ab illis, si uis non inueniat in seruitu reuerentia. Aduersus hos adeo non est opus tate, ut inuicta alud sit satellitium fidelium illorum stipatu. Quod si bene uolentia ac beneficiis adiungere sibi cium annos, non dicitur opus barbarico conductu, oque satellitio, sed nullis habere stipendii sui custodes tutores, quam cives, erga quo patitur gerere officium. Porro, quibus placet hoc dictum: Oderunt, alium metuant, nullos magis habent suspectos, quam quibus oportet maxime considerare: ac multos metuat oportet, quem metuant multi. *Plus.*

Sthenius, Pompeius Magnus, cum Mameritinos, quod hostium partibus adhaerissent, interficere omnes ita uisisset: Sthenus uocatus principis Pompeium adit, & his uerbis affatus est: Non reuicem facis Pompei, qui propter unum noxium multos innocentes occidere paras. Quo audito, Mameritinos pepercit Pompeius, & Sthenum etiam occidit, quem animum erga Reipubl. oportere habere praesentem si in periculum incidat: in Pompeio autem placabiles argumentum, qui uiri boni maluerit habere ratonem quam indignam. *Plus. in apoph.*

Lucius Augustus Imperator quum apud Lucium procerem hostis conquereretur de hominum insidiis, quae hinc inde etiam in gulantissimum struerentur: Mirum non est, respondit Lucium, quod in

PC
POLYANT

annu nuzquam featiuntur, nifi omnium malo. De Inſtitur. p. 110.

Quemadmodum non vno ſupplicio dignus fit, qui fontem publicum, vnde bibant omnes, veneno inficiat: Ita nocentiſſimus eſt, qui principis animum prauis infecerit opinionibus; que mox in tot hominum perniciem redundent. *ibid.*

Bernardi. Vt colofſi foris inſignes Deum aliquem repræſentant, intus pleni luto, clauis, ſordibus: Ita rex purpura, equis, auro, ſpectaculo magnifico, in animo nihil habet præter ſordidoſ affectus & inſcitiam. *in Moral.*

Vt imperis ſtatuari pulchram exiſtimant ſtatuum, que ſit vaſiſſima mole: Sic reges nonnulli ſaltu & aſperitate ſe egregios principes videri putant. *in Moral.*

Princeps quid aliud eſt quam medicus Reipublicæ? At medico non ſatis eſt, ſi miniſtros habeat peritos, niſi ſi ipſe peritiſſimus ac vigilantiffimus: Ita principi non ſufficit, ſi magiſtratus habeat probos, niſi ſi ipſe probiſſimus, per quem illi & diriguntur & emendantur. *ibid.*

Vt animi partes non omnes perinde valent, ſed quedam imperant, alie parent, & tanon corpus tantum parent: Ita princeps ſumma Reip. pars plurimum ſapere, & ab omnibus craſſis affectibus alieniſſimum eſſe oportet. Ad hunc proxime accedit magiſtratus, qui partim parent, partim imperat, parent principi, imperant principi. *ibid.*

Bonus princeps non alio animo debet eſſe in ſuos ciues, quam bonus pater familias in ſuos domeſticos. Quid enim aliud eſt regnum, quam magna familia? Quid rex, niſi plurimorum pater? Excellit enim, ſed tamen eiuſdem eſt generis, homo hominibus liber liberis imperans, non bellus, vt recte prouidit Ariſtoteles. Quod videtur intellexiſſe videtur & vltimus ſeni Poete qui Iouem, cui totius mundi & Deorum (vt illi loquuntur) omnium tribuunt imperium, ſubiade notat his verbis: *patris ædæq; reſ id eſt, pater hominumque Deumque.* Et nos ſicã Chriſto præceptore docti, Deum omnium haud dubie Principes patris vocabulo compellamus. *ibid.*

Princeps ſalutaris, vt erudite dictum eſt à Plutarcho, viuum quoddam eſt Dei ſimulachrum, qui ſimul & optimus eſt, & potentiſſimus: cui bonitas hoc præſtat, vt omnibus prodeſſe velit: potentia, vt quibus velit poſſit quocq; *ibid.*

Quæ cor eſt in corpore animantis, id eſt princeps in Republica; ſi cor ſincerum eſt, quoniam ſanguinis ſpirituum ſons eſt, vitam impartit vi uerſo corpori: ſi vitiatum fuerit, exitium adfect membris omnibus. Verum vt ea pars in corpore animantis omnium poſtrema ſolet conſtrumpi, & in hac extremas vitæ reliquias ſuperſeſſe putat: Ita decet principem, ſi quis morbus corripuerit populum, ab omni ſultitiaque quam integerimum eſſe. *ibid.*

Vt in homine, quod præſtantius eſt, imperat, nimirum animus: rurfum in animo, que pars eſt optima, ea præſidet, nempe ratio: & quod dominatur in vniuerſo, id omnium eſt optimum, nempe Deus: Ita quiſquis in republica, tanquam in magno corpore, imperandi partes occupauit, cum oportet bonitate, ſapientia, vigilantiaque cæteros anteire. Ex quanto magiſtratus antecellunt plebi, tanto princeps antecedere debet magiſtratui. *ibid.*

Quemadmodum fidus ac doctus medicus non adhibet ſectioem opus eſt bono peritoque gubernatore: Sic etiam ſapiente principem ad tuendam tranquillitatem bene conſtitutæ Reipubl. *Lib. de charitate fol. 441.*

Engelberti Abbatis. Ponamus duos homines: vnum mediocre ſtate ſuo, & rebus, alium vero prædiuitem, & magnum ſtatu & rebus. Et ponamus illum mediocre hominem ſe & ſua recte gerentem & æſtimantem, ſua ſibi bene ſufficere, & pro tanto ſuis eſſe contentum, & alienis rebus non intenum, mente quietum, ſuis charum vicinis, gratum omnibus, æquum & placidum, ac nullimodeſtum, & ſic ſemper liberum & ſecurum: illum vero prædiuitem & magnum ſe & ſua non recte gerentem, ſuis non eſſe contentum, & per conſequens aliis inuidentem, & alienis rebus in honoribus inhiantem: & ſic animo ſemper turbidum, mente inquietum, laboribus & inſidiis plenum, occupatum, corpore & animo vexatum: ſemper formidoloſum, ſuis grauem, & extraneis iniuſum, & vtrique odioſum, ac idcirco nunquam tutum, & nulquam ſecurum. Nemo autem ſanæ mentis, & rationis particeps, ignorat vel dubitat, vter horum duorum gaudeat felicitate, & vter eorum torquetur miſeria & infelicitate. A ſimilitaque illud regnum, & ille principatus in veritate poterit dici felix, cuius rex vel princeps ſe & ſuos recte regens, ſuis honoribus, iuribus ac rebus ac terminis eſt contentus, illis bene prouidens, & ipſis bene vtens: ſuos in ſuis non lædens,

alienos iniuſte non inuadens, pacificus cum vicinis, gratus & gratioſus ſuis, qui per conſequens ſemper erit animo ſereno, iure tranquillus, vbi que tutus, & ſemper ſecurus, vita incolatus, ſerena laudabilis & laudatus, & in ſua gloria delectabilis & vniuerſalis. E contra vero, infelix dicitur poterit illud regnum, & ille principatus cuius rex, vel princeps ſe & ſuos non recte regens, & ille principatus prouidens, & ipſis male vtens, cogente neceſſitate ſua non contentus, aliorum rebus rapiendis intenus, ſuos opprimens, inuadens, cum nullo pacificus, amicis ingratus, extraneis inuadens, formidabilis & formidoloſus, mente turbidus, inquietus, in ſemetipſum fremens, in alios angarus, ſpiritu vniuſo infidus perplexus, aliis grauis, ſibi oneroſus, & omnibus turbidus, nulli amabilis, nec iucundus. *De ortu & fine Romani Imperii cap. 8.*

Sicut in natura rerum inſenſibilium inuenitur in omnibus ſingulis quedam maiortas, & minoritas, ſecundum quam alia ſunt meliora, & per conſequens digniora, ſicut patet in corporibus celeſtibus, que ſunt meliora & digniora rebus inferioribus, & in inferioribus ad ſe inuicem comparatis, in quibus ſemper nobiliſ eſt patiente: & per conſequens, in quibus ſemper nobiliſ eſt patiente, & patientia bene, inſuperioribus, & inferioribus, inferiora neceſſario ſubiecta ſunt & obedientia ſuperioribus, & præcipue in his, que non ſunt effera, ſed gregalia, ſed gregalia ſibi cohabitant, coambulant, & ſimul viuunt, vt in gregibus ouium & arietum, & pecorum & equorum in gregibus meliora præferuntur, & præſunt deterioribus, vt ſerua ſuperioribus, & magis induſtria ſimplicioribus, & antiquiora quædam, & vltimo, vnum de toto grege præferunt, & præſt ceteris tantum, & debiliora, & ſimpliciora vel regantur, vel etiam ſubmittuntur per maiora fortiora, & magis induſtria, quia natura omnibus que ſecit, prouidit ad ſalutem & conſeruationem, reſpectu ſuo modo. Hoc ipſum etiam in ſylueſtribus ſeris patet de canibus, quia gregem ceruorum & ducunt vnum. Similiter in canibus, & interales in erconis & grubus: in ſyluis item de arboribus, & in acre aquila eſt rex æuum. Sic etiam in hominibus ratio imitatur naturam, præſt maiores maiores, & ſubiecit ad obediendum & obſequendum minores maioribus, & ſalutem & conſeruationem minorum per maiores. *De ortu & fine Rom. Imperii, cap. 11.*

Quin ex ipſis animantibus regis ac tyranni ſimulachrum adhibere licet. Apud regi ampliffimum cubile: ſed in medio, vel vltiſſime regi loco. Atque ipſe quidem onere vacat, verum onus eſt alienorum operum. Hoc amiſſo, totum examen dicitur prætere inſignis ei forma eſt, diſſimiliſque cæteris, tum magnitudine, nitore. Sed hac vt inquit Seneca, nota poſſimimã cæteris diſtinguit, quod cum apibus plurimum ſit iracundia, alio modo in vulnere relinquunt: ſolus ipſe rex aculeo caret. Nihil illi natura nec ſæuim eſſe, nec vltionem magno conſtituunt, nec telumq; detraxit, & iram eius inermem reliquit. Exemplum hoc magnis regibus ingens eſt. *ibid.*

Eraſmi Roſerodami. Cum ceteri mortales artem, quam præterant, prius adhibito ſtudio diſcant: Quanto modo aut principem oportet adminiſtrandi rationem perdiſcere? Ac ceteri quidem artes quatuor rebus poſſimimã conſtant: natura, præceptis, exemplis, vlti: in principe leue ac manifeſtum ingentium requirit. *Plato de inſtit. principis.*

Non licet dormitandum eſſe, qui clauo aſſidet, & inſtitutum periculum ſterit princeps. Nullum mare tam graue habet tempeſtates vnquam, quam omne regnum aſſiduo: ſemper itaque principi vigilandum eſt, non quid erret, qui non nulli plerumque pernicioſi delinquit. *ibid.*

Magnitudo nauis, aut mercium pretia, aut vecturus numerus haud facit elatiorem bonum nauclerum, ſed attentionem: Ita bonus rex, quo pluribus imperat, hoc vigilantior eſſe debet non inſolentior. *ibid.*

Seruus ſeruo præſtantior, vt habet prouerbum, vt dominum domino potior: quod alia ſit ars alia præclarior, alia functio alia melior. At principem in optimo ſapientie genere oportet præcellere. Ea eſt ratio recte adminiſtrandi temp. *ibid.*

Deus ipſe, ne coactis imperaret, & angelis & hominibus liberum dedit arbitrium, quo ſplendidiſ & anguſtiſ reddere imperium ſuum. Et quiſquam hoc nomine ſibi magis videtur, quod metu adactis ciuibus ceu peccudibus imperet? *De reſp. vna ne principis.*

Cum reſp. vna corpus quoddam ſit, ex variis membris compoſitum, in quorum numero ſit & princeps ipſe, licet exitum ea moderatione conueniet vti, vt omnibus bene ſit, non vt auctore cæteris vnquam aut alterum vegetum ac ſaginatam conſtat: Quod ſi princeps Reipubl. malis gaudeat & altur, neque pars eſt Reipubl. neq; princeps, ſed prædo. *ibid.*

PC

POLYANT

ter ex tabula belle confecta voluptatem capit: si agricola...
liber fuis frui operibus: Quid principi debet esse iu-
quam si contempletur republicam, sua opera redditam
Florentiorem: ibid.

tere castigaciones, neque illa paulo durius trahere civibus tutum
esse. Itaque illi prudentissimi senes in Ttagoedia, sese principum fa-
cta animadvertere se speculati negant.

De rebus legibus suis, ne quis Deum vilius mali causam di-
propterea quod natura bonus sit ac beneficus. At Princeps
quoddam est, si vere princeps sit. Quantum igitur
hoc exemplari; qui sic rem gerunt, ut quicquid
in Republica cooritur, id ipsum vitio cooritur. ibid.

Cum habent comitia volucres regi creando, petit regnum
pauo, quod se ob formam eximiam illo dignum prae cunctis esse
diceret. Qui cum omnium suffragia laturus videretur: Hic tamen
rex, inquit Monedula, si forte sic factus, & aequalum hostem habue-
rimus, quidnam opis auxiliivae poterit adferre?

Monet fabula, in principibus legendis non speciem modo, sed
etiam virtutem & sapientiam spectari oportere.
Vide tit. Gubernatio, Magistratus, Rex.

Principium.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Principium, Graec. ἀρχή, Hebr. Reschib, à Resch, Caput, nam
principium est initium cuiusvis rei Principium dicendi, pro-
orationis exordio. Accipitur interdum pro fundamento artis
vel scientiae, cui innuntur reliqua omnia quae in ea traduntur,
item, pro primo illo rerum omnium fonte, unde cetera omnia flux-
erunt, atque initium sumplerunt.

Principia interna Naturae sunt, quae nec ex aliis, nec ex seipsis
mutuo, sed ex ipsis alia visibilia corpora naturalia orta & constituta
sunt, ut pote ad generationem & constitutionem eorum pertinencia. Ita nominantur ut à causa efficiente & fine, corporum natu-
ralium externis principiis distinguantur. Ac Deus quidem est verum
vereq; primum & vnicum principium, à quo & propter quod omnia
corpora naturalia orta sunt: quia ipse propriissime est rerum
omnium quae in hac vniuersitate, sunt tum causa efficiens prima
vniuersalis, agens, mouens, exemplaris: tum finis vniuersalis, vltimus
& supremus.

Principia interna Naturae visibilib, seu corporum naturalium vi-
sibilibus duplicia sunt. Constitutionis, nempe ex quibus tanquam
partibus naturale corpus constitutum est, & quae propterea in corpore
constitute permanent. Suntq; duo nimirum materiae & forma:
deinde transformationis, cuius principium naturale est Priuatio
Physica, quae est vacuitas seu carentia formae in subiecto seu
materiae apace illius formae: ac proinde materiae constitutio talis,
ut apta sit ad recipiendam formam.

Naturalia principia, sive notitiae à Deo humanae menti insitae, ve-
luti radii lucis & sapientiae diuinae, ut sine testimoniis de Deo & eius
voluntate, discernant nos à bestis, regant vitam, gignant honestas
artes, scientias ad disciplinas, quarum usus in vita necessarius est.
Illa sunt Theoretica & Practica. Theoretica nominantur fontes praeceptorum
in artibus & scientiis ad cognitionem rerum. Practica moderantur mores
& officia hominum, quia discernunt iustitiam & iniustitiam, honesta
& inhonesta, aequa & iniqua, ut congruant voluntates & actiones nostrae
cum voluntate Dei. Horum principiorum veluti
deus quaedam occurrunt passim in scriptis etiam Gentilium, ut
Homeri, Platonis, Aristotelis, & aliorum.

Principium omnium, sine principio, de seipso loquitur. Es. 44.
4. & 43. 13. & 44. 6. & 4. 12. Apocal. 1. 8. 11. & 2. 8. & 21. 6. & 22. 13. An
principium & ens illud, nihil est, & per illud omnia facta sunt, atque
ut omnia intereant superfluae manebit.

SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Principii nulla est origo. Nem ex principio oriuntur. Cicero. 1.
Tusc.

Omnium rerum principia parua sunt, sed suis progressionibus
augentur. Idem 5. de fin.

Principium primum rerum optimum est, & ipsum bonum,
quod anima sequitur, quod lumen menti infundit, cuius vestigium
haec passim concepit, mentem & animam ad se trahit, & ab errore
reuocat, ut penes ipsum denique conquiescant, ab ipso omnia sunt,
nihil melius ipso: per se sufficientissimum. Plotin. Enn. 6. l. 7. c. 23.

Principium primum quid sit, oportet nos incerta mente hinc
abire, nec quicquam vltius indagare. Nam omnis quaestio quaerit,
vtrum sit nec ne, vel quale, vel quid. Non propter quid? quia
non est supra illud principium: non quale: quia nihil illi accidit.
Quid declarat potius de illo non esse inquirendum: nec de eo dubitandum
est. Idem, Enn. 6. l. 8. c. 11.

Principia rerum naturalium qui admiserunt, alii corporea simul
& incorporea, spiritalia & materialia miscuere, Deum videlicet, ideas, & materiam: quam sententiam plerique Platoni tribuunt. Aristoteles materiae, formae & priuationem. Pythagoras
ex numeris composuit principia. Mathematici nonnulli fines corporum
posuere. Straton Physicus qualitatibus naturalibus solum contentus fuit. Democritus inuisibilia corpora, Epicurus atomos, alii in numero principiorum vari fuerunt. Nam vnum, duo, tria,
quatuor.

XXXX 2

EXEMPLA BIBLICA.

Principium & Pralatorum malorum Exempla: Aaron, Exod. 32.
filii Israelitarum, Num. 23. & 4. Filii Heli, 1. Sam. 2. & 2. 12. Iero-
nimo, Reg. 12. & 19. 20. 28. 30. Achab, 1. Reg. 18. & 18. Manasses, 2. Paral. 33.
Heliobodonosor, Es. 1. 4. & 20. Reges Aegypti, 19. & 13. Sobna,
1. Sedecia, 1. Reg. 38. & 25. Pilatus, Matth. 27. & 18. 24. Ioan. 19. & 13.
Ioseph Sacerdotum, Act. 4. & 18. Magistratus Templi, 9. 18. 26.
Ioseph Ceterus, 6. & 12. Magistratus Philippensis, 16. & 22. Ana-
nias, 3. Felix, 24. & 28. Festus, 25. & 9. 12. Principes & Reges in
quibus dicitur inaugurandi ritus Exempla: In Iosua, Num. 37.
1. Sam. 10. & 12. Davide, 16. & 11. 12. 13. 2. Sam. 2. 4. & 5. v.
1. Reg. 1. & 38. 39. Iehu, 2. Reg. 9. & 1. 23. Ioan. 11. & 10. 11. 12.
13. & 39.

HIROGLYPHICA.

Principii faccedotes, si Principem aut legislatorem significare
vult, Censu Hieroglyphicorum cum diademate, sive fascia, vel a-
liis faccedant, reliqua corporis facie nuda, propterea quod velu-
t anima tantum, ut Lucretius ait, sicut cum pectore corda, in De-
i simulacris diligenter obseruandis detinentur: sic etiam prin-
cipum qui iura dicit legunt, Regem, qui antea dicit tempore claruerit,
non contemplantur debet, &c. Pier. Val. lib. 5. p. 48. E.

EMBLEMA.

Principes subdiorum incolumitatem procurans.
Emblema CXIII.
Titani quatuor consurbant aequora fratres,
Tum miseris nauas ancora iacta iuuat.
Hanc prius erga homines Delphin complexuistis, imis
Tantum ut possit figere illa iuatis.
Quam haec bac memores gestare in signi Reges,
Ancora quod nauis, se populo esse suo.

FABVLA.

Leporum caput.
Cecus iussu in cornam parere leporem, detracta reliqui corpo-
re: eum in capite denudando plusculum illi negotii exhibe-
re, comitibus inquit, ad hanc partem aduocari oportuit.
Fabula docet, capita Reipubl. non facile neque libenter admit-